

ÁFORM UM LAGASETNINGU

– sbr. samþykkt ríkisstjórnarinnar frá 24. febrúar 2023, 1.–4. gr.

Málsheiti og nr.	Frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna sameiningar sýslumannsembætta. DMR26010260.
Ráðuneyti og skrifstofa	Dómsmálaráðuneyti.
Innleiðing EES-gerðar?	☐ Já ☒ Nei
Dags.	11. júní 2026.

A. Tilefni

Forsaga máls og tilefni, þar á meðal að hvaða marki gildandi lög og reglur duga ekki til?

Forsaga máls og tilefni.

Með lögum nr. 9/2026 um sýslumann sem samþykkt voru á Alþingi 2. febrúar sl. hefur verið ákveðið að sameina öll níu sýslumannsembætti landsins í eitt embætti og gera landið að einu umdæmi. Mun hið nýja embætti taka til starfa 1. janúar 2027. Hið breytta skipulag sem fylgir sameiningunni kallar á umfangsmiklar afleiðingarbreytingar í sérlögum, einkum þar sem vísað er til sýslumanna í fleirtölu, umdæma þeirra, verkaskiptingar milli embætta og reglugerðarheimilda ráðherra sama efnis.

Hvert er úrlausnarefnið?

Úrlausnarefnið er að samræma gildandi löggjöf að nýju skipulagi sýslumanns þannig að hún sé:

- framkvæmanleg,
- samræmd,
- gagnsæ fyrir almenning,
- tæknilega hlutlaus og
- í samræmi við lög nr. 9/2026 um sýslumann.

Að hvaða marki duga gildandi lög og reglur ekki til?

Gildandi sérlög byggjast meðal annars á eftirfarandi:

- tilvist níu embætta,
- umdæmamörkum og staðbundnum stjórnvöldum og
- verkaskiptingu milli embætta.

Ljóst er að slík löggjöf er ósamrýmanleg þeirri skipan sem tekur gildi 1. janúar 2027.

B. Markmið

1. Stefna hins opinbera á viðkomandi málefnasviði/málaflokki (t.d. stjórnarsáttmáli).

Í stefnufirlýsingu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins frá árinu 2024 kemur meðal annars fram að eitt af forgangsverkefnum nýrrar ríkisstjórnar sé að hagræða, einfalda stjórnsýslu og sameina stofnanir. Þá er í stefnufirlýsingunni vísað til þess að áhersla verði lögð á jafnt aðgengi að opinberri þjónustu, óháð búsetu. Þá má nefna stefnu stjórnvalda um stafræna þjónustu hins opinbera (Stafrænt Ísland) frá árinu 2021, þar sem er að finna áherslur um nýtingu stafrænna lausna við veitingu þjónustu hins opinbera. Að sama skapi má nefna þingsályktun nr. 27/152 um stefnumótandi byggðaaætlun fyrir árin 2022–2036. Í samræmi við framangreint voru lög um sýslumann samþykkt á Alþingi og er frumvarp þetta nauðsynleg viðbrögð við þeim lögum ásamt því að styðja meðal annars við áherslur um einfaldari stjórnsýslu, áherslur í stafrænum málum og byggðasjónarmið.

2. Markmið sem að er stefnt með lagasetningu.

Lagasetningin tryggir lagalegt samræmi við lög nr. 9/2026 um sýslumann. Þá stuðla þau að einfaldri stjórnarsýslu auk samræmdri málsmeðferð og þjónustu fyrir alla landsmenn, óháð búsetu. Jafnframt er henni ætlað að fjarlægja hindranir fyrir aukinni innleiðingu rafrænnar og stafrænnar málsmeðferðar hjá embættinu.

C. Útfærsla

1. Stutt lýsing á þeirri útfærslu sem áformuð er, heildarlög/breytingalög, innleiðing EES-gerðar o.s.frv. Rökstuðningur þar sem reifaðar eru mögulegar leiðir við lagasetningu.

Ráðist verði í gerð breytingalaga (bandorms) sem breytir fjölda lagabálka samhliða. Breytingarnar eru af sama meiði, þ.e. vegna skipulagsbreytinga á starfsemi sem fram fer hjá sýslumanni. Þá tryggir leiðin samræmi milli breytinga á viðeigandi lagabálkum og kemur í veg fyrir fjölda stuttra frumvarpa sem miða að sama markmiði, þ.e. að bregðast við þeim breytingum sem verða með gildistöku laga nr. 9/2026.

Önnur úrræði en lagasetning duga ekki þar sem um er að ræða lögbundnar reglur sem krefjast breytinga með lögum. Eina raunhæfa leiðin er að leggja fram eitt frumvarp þar sem gerðar eru samhliða sambærilegar breytingar á mörgum sérkögum í einu. Með því er tryggt að allar nauðsynlegar lagabreytingar vegna sameiningar sýslumannsembætta taki gildi á sama tíma og að löggjöfin verði samræmd og skýr.

Ef ekkert væri aðhafast gæti það haft eftirfarandi afleiðingar:

- gæti leitt til lagalegrar óvissu,
- mögulegs ósamræmis í framkvæmd og
- innleiðing laga nr. 9/2026 um sýslumann gæti tafist.

2. Að auki, ef innleiðing EES-gerðar: Taka þarf fram ef fyrirhugað er að ganga lengra en lágmarkskröfur gerðar kveða á um og greina frá ástæðum þess (svigrúm til innleiðingar).

Á ekki við.

D. Breytingar

Helstu fyrirhuguðu breytingar á gildandi lögum og reglum, hvort heldur bætt er við eða fellt brott.

Helstu breytingarnar sem eru fyrirhugaðar eru eftirfarandi:

- afnám tilvísana til umdæma sýslumanna,
- breyting úr ft. „sýslumenn“ í et. „sýslumaður“,
- ákvæði um verkaskiptingu milli embætta verði felld brott,
- breytt tilvísun til lögsagnarumdæma héraðsdómsstóla vegna málareksturs hjá sýslumanni,
- auknar heimildir til stafrænnar málsmeðferðar og
- endurskoðun hæfis- og málsmeðferðarreglna.

E. Samræmi við stjórnarskrá og þjóðarétt – aðrar grundvallarspurningar

1. Koma áformin inn á svið stjórnarskrár og þjóðréttarskuldbindinga?

Efni frumvarpsins gefur ekki tilefni til að ætla að tillögur þess stangist á við stjórnarskrá eða alþjóðlegar skuldbindingar.

2. Varða áformin ákvæði EES-samningsins um ríkisaðstoð, tæknilegar reglur um vöru og fjarþjónustu eða frelsi til að veita þjónustu?

Á ekki við. 3. Eru önnur lög sem taka þarf tillit til? Stjórnsýslulög nr. 37/1993 og lög nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga.
F. Samráð 1. Hverjir eru helstu hagsmunaaðilar? • sýslumannsembættin, • dómstólar, • stjórnvöld sem eiga samskipti við sýslumenn eða fara með framkvæmd verkefna sem skarast á við verkefni sýslumanna, • Samband íslenskra sveitarfélaga, • lögmenn og • almenningur. 2. Er skörun við stjórnarmálefni annarra ráðuneyta? Já, um verkefni sýslumanna er fjallað um í ríflega 70 lagabálkum sem heyra undir flest ef ekki öll ráðuneyti. Samráð verður haft við hlutaðeigandi ráðuneyti vegna nauðsynlegra lagabreytinga. 3. Samráð sem þegar hefur farið fram. Viðtækt samráð átti sér stað fyrir samþykki laga nr. 9/2026 um sýslumann. Þá hafa áform þessi verið kynnt sýslumönnum og starfsfólki embættanna ásamt Sýslumannaráði. 4. Fyrirhugað samráð (samráðsgátt og annað samráð). • Innra samráð við ráðuneyti • Birting áformaskjals og frumvarps í Samráðsgátt stjórnvalda • Frekara samráð við önnur ráðuneyti • Samráð við sýslumenn, Sýslumannaráð og fagrað embættanna.
G. Mat á áhrifum þeirrar leiðar sem áformuð er 1. Niðurstaða frummats á áhrifum, sbr. fylgiskjal. Frumvarpið hefur ekki sjálfstæð fjárhagsleg áhrif heldur felur einungis í sér óhjákvæmilegar afleiðingarbreyingar vegna laga nr. 9/2026 um sýslumann, sem þegar hafa verið metin fjárhagslega. Ávinningur frumvarpsins er talinn vera verulegur miðað við engan viðbótarkostnað fyrir ríkissjóð. Sérstaklega í ljósi þess að frumvarpið tryggir samræmda löggjöf fyrir verkefni og skipulag sýslumanns, bætir skilvirkni og einfaldar stjórnsýslu ásamt því að vera mikilvæg forsenda framkvæmdar hins nýja embættis
H. Gildistaka og næstu skref 1. Hvenær er gert ráð fyrir gildistöku? Hvað má ætla að þeir sem verða fyrir áhrifum, þ.e. opinberar stofnanir, hagsmunaaðilar og almenningur, þurfi langan tíma til undirbúnings og aðlögunar? Gert er ráð fyrir að gildistaka verði 1. janúar 2027 í samræmi við gildistöku laga nr. 9/2026 um sýslumann. Innleiðing laga um sýslumann er þegar hafin.

2. Mælikvarðar á árangur.

Helst í hendur við árangur og útkomu laga nr. 9/2026 um sýslumann, þ. á m. aukin ánægja með þjónustu sýslumanna, betri nýting innviða, þ.m.t. stafrænnar tækni, húsnæðis og mannauðs, ásamt skilvirkari og samræmdari málsmeðferð yfir landið allt.

Markmiðum lagabreytinganna verður fylgt eftir með mælingum og greiningu á tölfræðiupplýsingum meðal annars úr starfskerfum sýslumannsembættisins og ánægjukönnun Gallup. Þá segir í ákvæði III til bráðabirgða við lög nr. 9/2026 um sýslumann, að árangur af markmiðum laganna skuli metinn innan þriggja ára frá gildistöku þeirra og ráðherra skili Alþingi skriflegri skýrslu um árangurinn eigi síðar en á vorþingi árið 2030.

I. Annað

|

J. Fylgiskjöl

1. Mat á áhrifum lagasetningar – Frummat, sbr. eyðublað.

2. Önnur fylgiskjöl eftir atvikum.